

ACC. NR. M. 7830 : 1-19.

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *P. H. Larsson*  
Härad: *Ämnebo* Adress: *Ämnebo, Lager*  
Socken: *Berga* Berättat av:  
Uppteckningsår: *1941* Född år i

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

*Ämnebo folktraditioner.*  
*Ämnebo ägare.*

*Tag 21-39.*

*Ulus H. 53.*  
*Fr. f. k. 5; 1941.*

Skriv endast på denna sida!

Om Berga Bygha

När det för i tiden spåddes, att  
den skall "samla omkull" en gång  
när den är "pepplande full" av folk,  
Således under pågående gudstjänst.  
Denna katastrof skall inträffa när  
hela staden mellan Lagan och La-  
gåsön (Kulltorpsåsen) förvandlas till  
vatten, som det en gång under isen  
den varit, varvid även höjdpunkten  
vare Bygha ligger kommer att  
undermineras, med påföljd att Byg-  
gan faller samman och rasar.

Även gammal denna sägen  
är känner jag inte till, men det  
är väl långt före det den gamla  
Bygha revs, som spåddom gjordes, och  
ansåg väl egentligen den Byghabyggnaden  
i sin helhet skulle stå.

Under det stora jordskalvet den  
23 oktober 1904 skakades kyrkan un-  
der jägärende högmässpredikan, då  
konset rannade och grunden skakades.  
Det var då en del folk som trodde  
att spådomen vid detta tillfälle skulle  
gå i uppfyllelse, ehuru kyrkan då  
inte var fullt fullt.

En liknande höga fanns det  
om kända gamla kyrka, som  
enligt spådomen skulle falla om  
full en gång när det hade full-  
talt kyrkmenigheten, varvid trä-  
skor skulle rännas. Denna ru-  
stiga profeta sade också i försam-  
lingarna och förde till ike några god-  
a bidrag till att man inskände  
sig på och påskyndade det arja

25  
kyrkobygget. Denna spådom gick dock  
aldrig i uppfyllelse. När Klamm-  
dal nya kyrka blivit färdig och  
gudsfränsarna hade flyttats dit, be-  
skutade församlingen att den gamla,  
numera överflödiga kyrkan skulle rivas.  
Och när man fastställde den spå-  
domens riktighet i det att dynamit  
en knappast rörde på de krafti-  
ga stenväggarna.

På södra Tomväggen till Berga  
numera kyrka var det en större  
fläck där kalkavskrapningen aldrig var  
färdig. En gång gick kyrkan och  
Tomväggen omslutas av sådant  
som döljer, att ifrågasatt  
väggparti. Det blev dock igen. Och  
senare fick man fastställa att den, att

den verkställ som förestod rummaren  
gen. Hå. hade, för att förarga bön-  
derna, velat spela dem ett spott  
genom att blanda in sådana indi-  
gense i rumbruket, att rappin-  
gen sedan inte kunde fåga ordent-  
ligt fäste i det rummet. Nuon det  
i verkligheten förhöll sig med den  
saken må vara mer som helst,  
ett att dock påhört, att efter sena-  
re omrappningen av Pythas (1926)  
har det ännu inte uppträtt  
partiet på den delen av Pythas-  
net. Känslunda att man nu  
Pythas skälla känsliga medel  
till att bibringa. Hållbarhet av  
den efter rappningen även på den  
nämnda fläken, som annars alltid varit

blivit var igen, sedan rappningen  
bortfallit.

Det visades mycket med  
arbetskraften, när Bergs nuvarande  
kyrka uppfördes. Arbetet pågick i tre  
år och kyrkan återstod en del invig-  
ningsarbeten att utföra, när den  
nya kyrkan första söndagen i  
Advent 1821 för första gången togs  
i bruk för sitt ändamål. Alla  
de arbetande männen inom försam-  
lingen fingo då i tre och förring  
bidrada till detta arbete genom att  
gåra o. h. kyrkodagsverke. Massor  
av folk budades blagligen upp efter  
Måttarens Tiedsten, som även uppläs  
tes söndagligen i samband med  
kvinnorsålsorna, på länge arbetet pågick.

Man arbetade bara söpa, varför  
arbetet gick mycket långsamt. Hög-  
stämman köptes av Bygghäraden för  
en så innehållande brännvin. I  
kvällen såg man hängde en shopa och  
med denna drack man ut så  
att efter behov. Det var <sup>således</sup>  ~~därfö~~  
inte underligt att missnöje upp-  
stod inom församlingen. Man be-  
stämde därför att utse en depu-  
tation av betrodda män med  
uppgift att resa till Alsterberg och  
konferera med Byggmästaren för  
förslut : denna sak samt att  
anhålla om dennes ätgärder till  
församlingens av Bygghäradens  
arbetet. Byggmästaren ställde  
sig välvidrigt gentemot denna

föreläsning och överskytt af  
föreläsningens riktning efter den  
uppgiften. Arbetet blev sedan för-  
sett, och fullföljdes med samman-  
hängande samma som som  
så att kyrkan i slutet av sam-  
ma år kunde användas för guds-  
tjänsten.

Det gäll emellertid inte i god  
jord hos kyrkans medlemmar (och kyrkans ledare)  
och de övriga bland öfverlämman-  
na att man rest till Västerg  
för att framföra klagomål hos  
entreprenören och därför beslutade  
den kyrkan att aflytta bergsboerna  
ett språk. Man avsåg att språket  
till kyrkan var god stycke med  
resultat att byggnaden fick en



väsentligt lägre takhöjd än vad en  
tidig ritningen ännu var. Detta  
kunde gå för sig i en tid då man  
inte var så noggrann med byggnads-  
kontrollen, som var i våra dagar.  
Är fallet den låga takhöjden med  
fide emellertid inte blott att bygg-  
naden fick <sup>en</sup> ~~ett~~ såme yttre profil  
än enligt ritningen utan även att  
takstolen kom att verka försjunken  
på väggarna, en detalj som  
villat försämringen mycket  
betydder och nötkader. I sam-  
band med renoveringen 1926 uppmär-  
des kontornas väggar södra kyrko-  
väggarna. Vid denna stödjeläsa skola även  
uppfäst vid kyrkans norra läng-  
vägg, men försämringen har hos

kontor?  
(balkad-  
mur)

ACC. NR. M. 7830:9.

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

Kungl. Byggnadsstyrelsen skillets  
anstånd till vidare med dessa  
gäldes uppförande.

### Ringlamat.

De gamla medeltidshyr-  
na var obantade rik på Träskuggan  
och andra minnen från den  
katolska tiden. Denna kyrka revs  
våren 1819 innan arbetet med den  
nya kyrkobyggnaden påbörjades.  
Kända inventarier blev så  
överflyttade till Arkivstugan för  
att där förvaras under byggnads-  
tiden. De många undra och andra för-  
målen värdades på den tiden inte  
högt. Stugan stod öppen och där  
uppehöll sig de många dagverksamma

frå rasterna och väntetiden. Trogarna använde sig av träbilderna till lekarna, med följande att flera av dessa skulpturer förlorade både armar och ben.

Det var jättesnårigt på den tiden i många hem, varför dagsoverharna därför fingo besöka sig med en mycket enkel kost. Trogen Måns "Bergström" på stora isen i Trola medförde en träbyrå med mjölgrist till matstället för dagen. När det blev rast och maten skulle upprättas fann Måns till sin besvikelse att hans mat var förorenad. Han

<sup>1)</sup> Hans son Lenn Magnus Bergström stredade till präst. Han avled såsom pastorsadjunkt i Burseryd den 5 jan. 1821. (Värdö sädes Redamne VIII, pag. 44).

såhå överallt, men försväres. Då  
var det någon bland pojkarne,  
som inte kunde hålla mun, utan  
sade att den har blivit "ingla-  
mat". Och när man då kastade  
äggen på kyrkväggarna och de  
övriga församlingens <sup>högst dem som för sig själva</sup> hade poj-  
karne överstulit den med släns  
försväres motstånd. Överne av  
dessa förbilde, nämligen Frä Maria  
med Jesusbarnet såhå S. S. Lijfrids-  
staden. Den flyktiga sprac efter den  
na påklädning i över 100 år eller  
till omkring 1430, då de renjordes och  
befriades från densamma.

Käglor ingripande från vedstörandes  
sida avhöres inte. Flyktinventarierna fiska  
opärlas skändas och föddas.

Pusteställe på Nykrovägen.

Många av denna fridstätt.  
En församling medlemmar hade  
långt Nykrovägen och de flesta bland  
dem fingo gå den till jogs både  
fram och åter. Man hade därför  
sina vilor eller pusteställen, där man  
stannade till på vägen fram och  
åter <sup>vid</sup> ~~från~~ Nykroestaden. Om som  
man tiden kunde ett sådant uppehåll  
bli rätt långvarigt, då man sat  
i det gröna och språkades vid.  
Folket sökte nämligen gärna säll-  
skap med de i grannskapet bo-  
ende eller andra bekanta personer  
från trakten. Pusteställena vid Nyk-  
rovägen äro väl i de flesta fallen  
om förgätna, när det börjar bli

rätt länge sedan de förlorade sin  
 animalitet. Men i ett fall nämner  
 vi namnet på platsen där den är  
 i dag. Det var Pitomén från Söga  
 med Donaght till ligger norr  
 om vägen till den kyrkställen. De  
 ha visst olika namn i Byggho-  
 men, men i dagligt tal kallas de  
 "Troschär", för kort till Kärret  
 Namnet har uppkommit därför  
 att Byggholmet från västra delen  
 av församlingen har brukade  
 stänga till och kasta sitt vatten-  
 samt vika. I Söndorshagen, vid Svär-  
 tället, som man ad bort hade man  
 för ett viloställe för Byggholmet. Detta  
 användes väl inte så mycket av  
 Byggholmet i Torlag, men det fanns  
 i början de var på Byggholmen, men senare var det nog i på Söndorshagen.

3.  
från många personer från Åsen och  
Mansnäs, vilka hade 1-2 fjärdingsväg  
dit, ävenså personer från Boabacken,  
Bällegård, Bokebacke och Torpen i öv-  
rigt från Fallnarecka Lura och Nor-  
degårds ägor, vilka hade ungefär  
lika lång Myrkovägen.

För den som bodde i Stör-  
da, Båsthuset och i Gethullssunds-  
gården var det lång väg till  
Myrkham och därför hade man flera  
rastställen på vägen. Det var den som  
Bristahålan, en bildning i Åsen från  
istiden. Bristahålan ligger öster om Skälsbro,  
där Skälån hade sitt utlopp ut den  
som utloppade i Hultsjön. Tyvärr är  
detta minne om den mest genom vägrät-  
ning förstördes.

Helgalund.

Ena vägen om Vittaryds  
kyrka men i Berga socken ligger  
jäna en lulle vid vägen mot Dör-  
ar, Helgalund. Ruinen är här  
synliga efter ett kapell, som fordom  
skall hava stått härafides.

Det finnes en sägen om att Vitt-  
aryds kyrka skulle här ha haft sin  
plats, innan den nuvarande kyr-  
kan uppfördes.

Helgalundskapellet skall  
ha varit en stavkyrka och läm-  
ningar häraf påträffades då  
det gamla gäldes till Vittaryds  
kyrka vid en renovering uppfördes.  
I de stora klorna i träden, var



detta guld bestod, Jönmoos en del  
gluggar och smärcken, vilka tryckte  
på att de ursprungligen hade  
Hämsjöfjort som stavas i en kyrka  
eller ett kapell. Det var 1827 som  
denna kyrkorenovering i Östergöt  
Jönköpings och på den tiden egnade  
man dylika upptäckter inte den  
vederbörliga undersökning som man  
i våra dagar Trivselrörelsen skulle  
ha gjort.

Om en Helgaland verkligen  
en gång varit platsen för Östergöt  
och hemkyrka, så innefattar väl det  
att socknen även har utöskt  
sina ägor dit, en sak som man  
man inte är lido att ofta sig  
om. Tingelstad har ju inte här

Är till Vittsjö, men haligen  
till Torvåsa f.d. socken. Det kan  
emellertid hända att Vittsjö sockens  
gränser för sträckt sig något längre  
söder och norr och är vad som är  
fallet, så att Helgöland då ligger  
inom denna socken.

I en del äldre beskrifningar  
kallas platsen för Helgökyrkung. Detta  
måste uppenbartligen vara ett tryck-  
fel från början och sedan ha andra  
författare återgivet det i god tro.  
Här ha tydligen varit en helig  
lund, innan kristendomen blev pre-  
dikad här i detta bygd, vad som  
namnet sålunda är mycket gam-  
malt.

Östlövs Kapell.

"I Östlövs gärde finnas  
joutlämningar, vilka synes vara  
efter ett Kapell. Detta är i ättande  
upplagan av Erik Tunnells geograf.  
Desse uppgifter torde enkomna sig  
från frösten Johannes Tegnér,  
som var kyrkoherde i Östergöt  
1725-38 och vännade på sin tid  
uppgifter till en äldre upplaga  
av samma arbete.

Menas härmed Sheppards  
ringen i Östlöv Karngårds äker-  
gärde, så har där nog aldrig va-  
rit något Kapell. Men det var för  
vanligt att man kallade sådana  
inrättningar för kyrkogårdar, emär

man trodde att de mestadels de  
dödas sista vilor. Tank vare den  
na föreställning. På de flesta av  
desse stensättningsskulpturer bevarade in-  
na till en, vilket annars inte  
skulle varit möjligt.

Traditionen om Äspörens  
kapell har emellertid allt för  
länge varit glömd för att man  
nu skulle kunna behålla den  
minsta ledtråd om huru här-  
med i verkligheten förhållit sig.

Övermodligt nog finnes det  
inga spår om kapellet på andra stäl-  
len inom socknen. Ex. i Glöda folk-  
rika by, där man skulle kunna  
tycka att en gudsgäststuga varit  
motiverad.